

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola	Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Hustopeče, Masarykovo nám. 1
Autor	Mgr. Kateřina Zástřešková
Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0394
Číslo	VY_32_INOVACE_4_ČJL_2.03
Tématický celek	Slovní druhy
Téma hodiny	Ohebné slovní druhy – podstatná jména a přídavná jména
Předmět	Jazyk český a literatura
Ročník/y/	2. ročník, učební obor
Anotace	V rámci této hodiny se žáci seznámí a procvičí slovní druhy – podstatná jména a přídavná jména. Naučí se jejich základní vlastnosti. Poznatky aplikují na cvičeních.
Očekávaný výstup	- charakterizuje dané slovní druhy, - identifikuje ohebné a neohebné slovní druhy v textu, - vysvětlí rozdíl mezi ohebným a neohebným slovním druhem, - objasní funkci jednotlivých slovních druhů ve větě,
Datum vypracování	12.09.2012
Druh učebního materiálu	Pracovní list

Téma: Podstatná jména a přídavná jména

Podstatná jména

Podstatná jména jsou jednak názvy **osob, zvířat a věcí** (muž, žena, pes, kočka, jablko, náměstí), jednak samostatné názvy pro **vlastnosti a děje** (krása, hloupost, píle, let, běhání).

Mají jeden ze tříd rodů a skloňují se (mění své tvary podle pádu a čísla).

Podstatná jména dělíme na:

- a) konkrétní – jsou ta, která označují osoby, zvířata a věci (muž, chlapce, jelen, jablko), tedy to, co je tvořenou hmotou
- b) abstraktní – jsou ta, která označují vlastnosti a děje (mír, plavba, cvičení, sen)

Poznámka:

Některá podstatná jména mohou mít v některých případech význam abstraktní a v jiných význam konkrétní. Např. Hudba byla jeho veliká láska. V čele průvodu šla hudba.

Vytvoř dvě věty, kde v jedné bude mít slovo krmení význam abstraktní a v druhé konkrétní.

.....
.....
.....

Podstatná jména konkrétní se dělí na:

- a) **vlastní** – označují jednu určitou osobu, jedno určité zvíře nebo jednu určitou věc (Josef, Kateřina, Vltava, Krkonoše). Píšeme je s velkým začátečním písmenem.
- b) **obecná** – neoznačují jednu určitou osobu, jedno určité zvíře nebo určitou věc, nýbrž označují je obecně. Znamenají kteroukoli osobu, zvíře nebo věc toho druhu (syn, soused, kočka, řeka, město, pohoří, moře).

Co je špatně?

Ústí nad orlicí

Ústí nad Orlicí

Krušné hory

Krušné Hory

Devět Skal

Devět skal

Spojené Státy americké

Spojené státy americké

U podstatných jmen určujeme jmenné kategorie, které to jsou..... Dále je můžeme zařadit ke vzorům.

Rod a vzor

<u>Mužský rod</u>	
Životný	Neživotný
pán, -a	hrad, -u (les, -a)
muž, -e	
předseda, -y	stroj, -e
soudce, -e	

<u>Ženský rod</u>	<u>Střední rod</u>
žena, -y	město, -a
růže, -e	moře, -e
píseň, -e	kuře, -ete
kost, -i	stavení, -í

Některá podstatná jména mohou mít dvojí rod – **kolísají v rodě**. Např. rod mužský nebo ženský: *kyčel, hřidel, svízel, rez, spoj*, rod mužský nebo střední: *rukojmí*, rod ženský nebo střední: *káně*.

Několik podstatných jmen má v množném čísle jiný rod než v čísle jednotném. Např. dítě, oko, ucho (střední rod), děti, oči, uši (ženský rod). Kníže, hrabě, markrabě (mužský rod), knížata, hrabata, markrabata (střední rod).

Jména rodu mužského se ještě dělí na **životná a neživotná**, protože se mezi nimi projevují některé rozdíly v tvarech (např. tvar 4. pádu jednotného čísla je u typů hrad a stroj shodný s tvarem 1. pádu, ale u typů pán a muž je shodný s tvarem 2. pádu).

Skloňování podstatných jmen cizího původu

- skloňování v zásadě jako domácí slova (přizpůsobení), podle zakončení
- jména na **-a, -e** (pomnožná na **-y, -e**) podle žena: Varšava, lyrika nebo růže: diskuze, Asie.
- na **-o** (město) – Oslo, Tokio, video

- na **-e** (Dante) se skloňuje dále bez koncovky **-e** podle pán 2.p. Danta (i Danteho), Schluze, nebo muž (2.p. Dumase)
- Na **-er, -el**: buď **-e** zůstává (Gebauer- Gebauera) nebo se vynechává Winter – Wintra, nebo obojí Wolkera i Wolkra
- slovanská na **-i, -oj, -ij** jako mladý.Tojstoj – Tolstého
- na **-ó, -ú** podle pán: Rousseau – Rousseau -a
- na **-i, -y** – koncovky zájmen Verdi – Verdiho, Verdimu

Jména řeckého a latinského původu

- prvky originálního skloňování: Zeus – Dia, Jupiter – Jova, Atlantis – Atlantidy, Paris – Parida/Parise, Cicero – Cicerona, Anakreón – Anakreónta, drama – dramatu
- lékařské a jiné odborné termíny – hepatitis – hepatitidy, anion – aniontu
- jména na **-us, -os, -es, -um, -on** - koncovky ke kmeni. Např.: kosmos – kosmu, Horatius – Horatia, Aurelius – Aurelia, génius – génia
- jména na **-eum, -ium, -uum** podle město, některé podle moře: muzeum, muzeí, muzeím, muzei
- jména na **-ea, -ua** – podle žena i růže

Jednotné číslo	Množné číslo
1. idea	ideje, idey
2. ideje, idey	idejí
3. idejí	idejím, ideám
4. ideu	ideje, idey
5. ideo	ideje, idey
6. o ideji	o idejích, ideách
7. idejí, ideou	idejemi, ideami

- nesklonná: abbé, atašé, lady, kupé, alibi, derby, Marylin, Iris aj. Znáte jiná neskloňná podstatná jména:.....

Podrobnosti viz např. Příruční mluvnice češtiny, Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

Jména v závorkách uveďte v náležitých tvarech.

Ve Vatikáně jsme zhlédli nádherná umělecká díla od (Michelangelo).....
Při studiu poezie jsem věnoval hodně pozornosti především (Heine a Goethe).....Božská komedie od (Dante).....má tři části. Francouzského malíře (Cézanne)proslavila až výstava jeho obrazů upřádaná v roce 1895 obchodníkem (Vollarde).....
Z (Machiavelli).....spisů zaslouží pozornost Rozpravy nad prvními deseti knihami (Titus Livius).....

Podstatná jména mají obvykle dvojí číslo: **jednotné a možné**. Co je to plurál? Zjistěte do příští hodiny. Některé skupiny podstatných jmen nevyjadřují dvojí číslo. Jsou to hlavně podstatná jména pomnožná, hromadná a látková.

- 1) pomnožná – mají jen tvary čísla množného, a to i tehdy, když označují jednu věc. Jsou to některá jména obecná, názvy některých svátků, slavností, období (**sáně, housle, dveře, Vánoce, jmeniny**) a některá jména místní (**Čechy, Hradčany, Budějovice**)
- 2) hromadná – mají pouze tvary čísla jednotného, ale označují více věcí téhož druhu jako celek. Bývají tvořena koncovkou **-í** (kamení, uhlí) a příponami **-oví** (stromoví, sloupoví), **-stvo** (lidstvo, družstvo), **-ctvo** (žactvo, úřednictvo), **-ina** (jedlina, smrčina)
- 3) látková – mají zpravidla jen tvary čísla jednotného a označují jak část, tak celek, tedy látku samu bez zřetele na množství (**železo, mouka**).

Zařaď tato podstatná jména do tabulky: prázdniny, dříví, Velikonoce, rostlinstvo, chudina, písek, hrách, Vysočany, voda.

<u>látková</u>	<u>hromadná</u>	<u>pomnožná</u>

Přídavná jména

Přídavná jména pojmenovávají vlastnosti. Ptáme se na ně otázkami: jaký? Který? Čí?

Určujeme u nich rod (a životnost), číslo, pád, zařazujeme je k vzorům.

Ve větě jsou nejčastěji shodným přívlastkem (krásná písnička), někdy doplňkem (Eva seděla zamyšlena) nebo jmennou částí přísudku (Bratr je zdravý).

Druhy:

- a) složená (tvrdá, měkká), **mladý, jarní**
- b) jmenná - **mlád**
- c) přívlastňovací **bratrův, matčin**

Jmenné skloňování:

Tzv. krátké (jmenné) tvary – zbytky u některých přídavných jmen tvrdého vzoru, a to v 1. p. (zastaralé ve 4. p.) obou čísel (knižní ráz). Jsi už zdravý? Je šťastná.

Složená deklinace:

Tzv. dlouhé (složené) tvary – z dobr-a-j-a → dobrá.

Vzory

Mladý – tvrdý vzor, např. **poutavý (mladý)** příběh

Jarní – měkký vzor, např. **ryzí (jarní)** zlato

Smíšené skloňování

U přídavných jmen přívlastňovacích – **otcův, matčin. Např. otcovi (matčini) bratři. Otcovy (matčiny) sestry.**

Nesklonná přídavná jména: *lila, prima, khaki atd*

Stupňování – vyjádření trojího stupně vlastnosti

a) pravidelné

- 1) stupeň – smělý, nový, starý
- 2) stupeň – smělejší, novější, starší
- 3) stupeň z tvaru 2. stupně + předpona – nejsmělejší, nejnovější, nejstarší

Vystupňujte slovo měkký.

1. stupeň.....
2. stupeň.....
3. stupeň.....

b) nepravidelné (od jiných základů)

dobrý – lepší – nejlepší

špatný – horší – nejhorší

malý – menší – nejmenší

velký - -

c) opisné – pomocí příslovčí *více, nejvíce, méně, nejméně, silně, slabě*, např. *více žádoucí, méně efektivní, silně krátkozraký* atd.

Vyjádřete větší (menší) míru vlastnosti u každého z uvedených přídavných jmen dvěma způsoby. Tyto způsoby pojmenujte.

přijatelný, známý, obtížný, zvědavý

.....

.....

.....

.....

- 1) Hauser, P. a kol. *Čeština hravě. Cvičebnice pro 9. ročník základní školy a nižší gymnázium*. Praha: Pansofia, 2003.
- 2) Kvítková, N., Helclová, I. *Čeština pro učební obory středních odborných učilišť*. Praha. SPN, 2006
- 3) Sochrová, M. *Český jazyk a literatura*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Zástřešková.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ